

Oostende '47: Debutant Claus
... exciting discovery ...

Elly Claus-Norden
... vrouw van één man ...

Rome '53: Hugo Claus, dichter-toneelschrijver-romancier
... het eerste toneelwerk: „gefrustreerde uitingen” ...

maine, die door haar 11 broers en zusters „de nonchalante” werd genoemd. De blonde „verontrustende zwerver” Jozef en de struise Germaine kregen 4 kinderen: Hugo (30), Guido (28), Odo (24) en Johan (21) die zij met min of meer succes grootbrachten in 26 verschillende woningen, verspreid over heel Vlaanderen: in Kortrijk, Ieper, Lovendegem, Oostende, Astene, Gent, Oostakker en Destelbergen.

Oudste zoon Hugo werd 5 april '29 door middel van de keizersnede geboren. Op het ogenblik dat Professor Sebrecchts de studenten in de operatiezaal van het Brugse St. Janshospitaal (waar 6 Memlincs hangen) op de bijzonderheden van de even belangwekkende als gevaarlijke geboorte wees, weerklonk buiten luidruchtig getoeter. Een assistent liep naar het raam en riep uit: „Nee maar, een Chenard-Walker.” In de modieuze race-auto, 6 meter lang, zat welgenutst de aandacht trekkend niemand anders dan de a.s. vader.

Alle a.s. verloskundigen vergaten de jonge kraamvrouw en hadden alleen nog maar oog en oor voor de kranige automobilist, op dat ogenblik onder meer drukker van 4 weekbladen, eigenaar van een nieuws- en advertentieblad, en schrijver van het (op eigen persen gedrukte) „Leven van de Heilige Germaine”.

Van goed en kwaad

Toen er een tweede kind moest komen (eveneens per keizersnede arriveerde) werd Hugo 18 maanden oud naar kostschool in Ekeke bij Deinze gebracht; wat later naar een internaat in Aalbeke.

Daar deed hij op zijn 4e jaar (met speciale toelemming van de bisschop van Brugge, mgr. Henri Lamiroy), eerste communicatie, want hij kon al voldoen aan het voornaamste vereiste: het verschil te kennen tussen goed en kwaad.

Hij bleef in Aalbeke, waar de nonnetjes 3 keer per jaar hun pupillen (vlak voor de vakanties) een bad gaven, het lichaam verborgen onder een slaapkleed, en waar hij op zijn 10e tot „baas” werd uitgeroepen, door het dorp getrokken in een geitenkar, tot mei '40, toen de overwinnende Duitse troepen voor de 2e keer in de 20e eeuw Vlaanderen binnenvielen.

Dat jaar is bovenal in zijn herinnering gebleven, omdat hij toen het geloof in God verloor tijdens de Elevatie van de Hostie („Daar kan toch niemand inzitten”), een afgrijselijk benauwend gevoel; weken nog hunkerde hij als het ware naar een straf van God, maar durfde er met niemand over te spreken.

Tijdens de oorlog, weer in het ouderlijk gezin opgenomen, verzamelde Hugo foto's van Duitse jachtvliegtuigen, karikaturen van Churchill, Roosevelt en het „internationale Jodendom”, bij luchtalarm loopt hij door de lege straten van Kortrijk en walgert tijdens bombardementen in de schuilkelders te vluchten. Maar in het laatste jaar van de oorlog werd de 15-jarige anglofiel (hij verachtte de Duitsers omdat zij verloren); hij droeg een korte golfbroek, wille „swing” kousen en lange haren, als alle leerlingen aan het St. Amanscollege en het Atheneum van Kortrijk.

Op andermans kosten

Hoe hij de bevrijding beleefde? „Een revolver kopen van de Canadese soldaten, gedichten schrijven, chewing-gum proberen, wennen aan het trage ritme van de Amerikaanse liedjes — wekelang dacht je dat het allemaal parodies van sentimentele liedjes waren”.

In het kielzog van de familie ging hij van Gent (waar hij het provinciale Handels- en Taleninstituut en het Atheneum bezocht), naar Deinze (het St. Hendrikuscollege zag hem als leerling) en weer terug in Gent werd zijn schooltijd bekroond met 6 maanden op de toneelschool.

Op zijn 17e trok Hugo Claus bij zijn grootmoeder in Astene in, om er een historische roman over Zannekin (de 14e eeuwse Vlaamse volksheld en vrijheidsstrijder) te schrijven. Maar het gegeven veelede hem, en hij trok met zijn Mechelse schapershond naar het boerendorp St. Martens-Leerne, waar hij zich 's avonds en 's nachts aan het schilderen zette.

Om aan de kost te komen, en de verf te kopen voor de „afschuwelijke zelfportretten”, die de dan nog uitgemergelde Claus vervaardigt, heeft hij overdag de meest verschillende baantjes. „Lui en onbetrouwbare” hield hij het nog het langst als gevelschilder in Gent uit, waar hij nu

nog met een zeker welbehagen de gevels aanwijst, door hem 12 jaar geleden geschilderd.

„Het liefst ging ik op de daken, omdat het uurloon groter was en omdat niemand je controleerde. Je lag in de zon op het dak op iemand anders' kosten”, een sensatie die hij nooit meer heeft teruggevonden: hij leeft, zegt hij, overal en altijd „op eigen kosten”.

Ook als schilder van buffetschilderkunst werkt Claus, landschappen, voor 'n meubelmaker gemaakt, die tegelijkertijd met een eetkamermeublement werden verkocht. „Tien doeken op tafel, stoelen, kasten en hop, daar gingen de herders, waaiden de lichten eender blauw, groeide het gras eender groen” zegt hij, „vele Oostvlaamse families hebben een Claus boven hun buffet en weten het niet”.

Suiker en champagne

Zo erg goed ging het hem niet en daarom verkoopt hij de hond, die meer eet dan hijzelf en trekt (van oktober tot december '47) met de suikerarbeiders mee naar Noord-Frankrijk. Bij zijn terugkeer gaat hij naar het ouderlijk huis; hij houdt het hier maar 4 weken uit en vindt dan onderdak in de hoogstgelegen kamer van Oostende aan zee, in het Hôtel de Londres, waar hij van de eigenaar (een kunstminnaar en dr. in de crinologie) buiten het seizoen voor niets mag wonen, eten en drinken — oesters, kreeft en champagne — als hij hem maar gezelschap wil houden.

Ondertussen heeft Claus als schrijver gedebuteerd, met een voor eigen rekening bij drukkerij Aurora in Moeskroen uitgegeven bundeltje gedichten „De Kleine Reeks”: 100 exemplaren die nu onvindbaar zijn. Van een symbolistische roman met sadistische inslag worden 14 pagina's opgenomen in „Arsenaal”, een jongerentijdschrift. In een 2e dichtbundel „Registreren” (200 exemplaren) komt Claus' eerste „experimentele” gedicht voor, dat hij opdroeg aan de grote Franse dichter Antonin Artaud, die in maart '48 krankzinnig zou sterven, 3 maanden nadat Claus hem tijdens een driedaags bezoek aan Parijs in de „Bar Vert” op St. Germain-des-Prés had gadeslagen aan het einde van het suikerseizoen dat hem in '52 zou inspireren tot 'n kort verhaal, en in '58 tot zijn derde toneelstuk „Suiker”.

De Metsiers

In de visserscafés en nachtkroegen van Oostende ontmoette Claus de bohémien Dries Masure, die uitgever was geworden door zijn eigen werk te laten drukken en er mee in cafés te leuren. Masure zag iets in de 19-jarige Claus en beloofde hem 500 franken voorschot, en nog eens 250 franken bij aflevering, als deze hem een Amerikaanse thriller leverde. Claus zet een intrige op, die in Chicago speelt, verscheurt die intrige en schrijft in 5 weken „De Eendenjacht”. Ondanks het feit dat Masure wil publiciteit rondom het boek had gemaakt, met romantische foto's van de piepjonge auteur, wil deze het boek niet meer, omdat het geen Amerikaanse thriller meer is. Bovendien kan hij het niet uitgeven omdat zijn drukker nog 1000 franken van hem tegede heeft. Claus, die zijn manuscript terugkrijgt, stuurt het eind '48 als „De Metsiers” in, voor de Leo J.

Schrijver en luxe-avonturier Hugo Claus

Literair wereldburger op de leeftijd des ondersheids

„Is het al eens gebeurd?” Kan het nog gebeuren?” zijn vragen die de Vlaamse schrijver Hugo Claus (30 jaar geleden in Brugge geboren) telkens opnieuw met zijn werk aan het publiek voorlegt, wél wetend dat het antwoord altijd van hémzélft moet komen.

„Wat is nieuw?” vroeg Claus tijdens een debat na de eerste opvoering van zijn eerste eenakter „De getuigen” bij het Brusselse Kamertoneel in '53. En hij antwoordde zelf: „Met een revolver op het toneel springen en op het publiek schieten, dat zou nieuw zijn, maar...”

Riep iemand uit de zaal: „Dat is ook niet nieuw!”

„O nee?” repliceerde Claus, „is het dan al gebeurd?”

Af- en aankomst

In een „Bijdrage tot de geschiedenis van mijn geslacht” beschrijft Claus, hoe hij voortkwam uit de sterren, de viervoetige grottenmens, „die aarzelend zijn weg zocht naar het licht”, de Gildeman, de huutsoldaat, en een zekere heer X. Klaus uit Duitsland, die (misschien uit bewondering voor Napoleon) de K. in zijn naam voor een C. inwisselde.

Diens zoon en kleinzoon werden vlasswingelaars, de kleinzoon gewon een zoon die notarisklerk werd en Hugo Claus' overgrootvader. Slecht deurwaarder werd hij ook, met een goede reputatie als mens („nen bruten, maar 'nen goën”) en 9 kinderen. Zoon Maurice op zijn beurt kreeg 16 kinderen. Hij woont nog altijd — als grootvader van de schrijver Claus — in Kortrijk, gehuldigd door de Bond van Kroostrijke Gezinnen.

Oudste zoon Jozef — vader van de schrijver — trouwde de dochter van sluismeester Van der Linden, Ger-

Rotterdam '58: met uitgever Lubberhuizen (Bezige Bij)
...voldoening na de première van „Suiker”

7

Hij prijkt, die elke 4 jaar het beste onuitgegeven boek in Vlaanderen bekroont. In '42 ging de prijs naar Louis-Paul Boon voor „De voorstad groeit“, in '45 werd hij niet uitgereikt en in '50 werd hij aan Claus toegekend. In '54 gaat de prijs — groot 25.000 franken — naar Wim Meeuwis „Geen scherzo voor de goden“ en in '58 naar Jan Walravens „Negatief“, zie H.F. 12/4/58.

Door de firma Manteau in Brussel uitgegeven, worden er van „De Metsiers“ (door Vestdijk „waarlijk subtiem“ genoemd) maar enkele duizenden exemplaren verkocht; als pocketboek van de Bezige Bij heeft het 10 jaar later een oplage van meer dan 10.000 ex., als „Duck Hunt“ verschijnt het in Amerika (bij Random House) bijna onopgemerkt, al schrijft de New York Times: „An authentic find and an exciting discovery“; in Frankrijk waar alle boeken van Claus bij Les Editions Fasquelle verschijnen zegt de Nouvelles Littéraires van „La Chasse aux Canards“: „Un curieux livre qui témoigne de la part d'un jeune auteur de dons exceptionnels“. In Japan verschijnt het in '57 als „Kamo-Ryo“.

De aanstichter van dit al, Dries Masure, was ondertussen vergeten en ongeacht ongeveer 50 jaar oud, overleden.

Debuten

Terwijl Hugo Claus per dag 20 tekeningen en gouaches maakt, 3 films ziet en op het verschijnen van zijn eerste ro-

Okt. '55: Hugo Claus en regisseur Ton Lutz voor de première van „De bruid“
... lauwerkrans: Bonjour Jeunesse ...

Okt. '55: Ina van Faassen en Hans Croiset in „De bruid in de morgen“
... steeg bloedschande ...

viteit, als enige Vlaamse schrijver, als medewerker van COBRA, het orgaan van de internationale experimentele groep. Met de Deen Asger Jorn en de Nederlander Corneille exposeert hij gouaches, waarvan er een, voornamelijk gemaakt met koffie en tandpasta, door de Belgische staat werd aangekocht. Toen het Gemeentelijk Museum van Oostende dit werk 6 jaar later wilde tentoonstellen, bleek tot plezier en verdriet van de kunstcritiek, de koffie geheel en al vervluchtigd.

Elly en Parijs

In Oostende ontmoette de 21-jarige Hugo Claus ook zijn aanstaande vrouw, de 19-jarige struise Elly, blonde dochter van de daar wonende Nederlandse reder Overzier. Met Salvador Dalí Hölderlin en zijn lievelingsdier, de valk, heeft Claus volgens eigen zeggen gemeen dat hij man van één vrouw is, al is hij dol op alle mooie vrouwen.

Hij vergezelt zijn Elly, die de artiestennaam Norden aanneemt als zij door de filmregisseuse Jacqueline Audry in een revue ontdekt wordt, waaraan zij „voor de grap“ meewerkte, naar Parijs waarheen zij is uitgenodigd en waar zij een van de kostschoolmeisjes in „Olivier“ (met Edwige Feuillère en Simone Simon) zal zijn. Zij gaan voor 2 maanden — de duur van de film — maar blijven in Parijs wonen op veel adressen aan de Rive Gauche — 3 jaar lang. Robert Siodmak vraagt Elly Norden naar Hollywood te komen, maar zij weigert omdat Hugo er niets voor voelt mee te gaan. Salvador Dalí vraagt haar of zij mee wil doen aan een film die hij op de Place de la Concorde wil laten spelen (zij moet naakt, op handen en voeten, uit een métro-uitgang komen, en een krulwagen voorstellen), maar zij weigert. De film gaat trouwens niet door. Wel is zij een van Blauwbaards vrouwen in de gelijknamige film van Christian Jacques, met in de Franse versie Pierre Brasseur, en in de Duitse Hans Albers als Blauwbaard.

De Nederlandse schilders Appel en Corneille, die Claus kenden uit de COBRA-beweging, en die ook dat jaar ('50) in Parijs waren komen wonen,

brachten Claus in contact met andere jonge Nederlanders in Parijs, de schrijvers Hans Andreus, Simon Vinkenooog en Rudy Kousbroek. Hij wordt daar voor Nederland „ontdekt“ — en Vinkenooog neemt hem op als enige Vlaming in zijn bloemlezing „Atonaal“.

Tijdens een bezoek van de grote poëzie-uitgever A. A. M. Stols in de zomer van '51 verkopen Andreus, Claus en Kousbroek hem — die zijn fonds wil vernieuwen — in Parijs hun (nog te schrijven) dichtbundel. Van Claus zal het zijn eerste Nederlandse uitgave worden: de bundel „Tancredo Infrasonic“, in recordtempo geschreven, zij zullen Stols niet direct nieuwe glorie brengen: met Kousbroeks „Begravenis van een keerkring“, en Andreus' „Italië“ zal Claus' bundel, de vrucht van deze ontmoeting, enkele jaren later in de uitverkoop opgeruimd worden.

De eerste jaren van het decennium '50 zijn voor de 50-ers poëtische hausse-jaren, beginnend met (nu onvindbare) bundeltjes poëzie in eigen beheer. Claus publiceert gedichten in Simon Vinkenooogs privé-tijdschrift „Blurb“, gedichten van zijn hand komen voor in het uitgaafje „Vierendelen“ van de Parijse Nederlands-taligen Andreus, Campert, Claus en Vinkenooog, hij publiceert gedichten met lucifers op papier overgebracht in een boekje, met handgekleurde tekeningen van Karel Appel: „De blijde en onvoorziene week“ en hij publiceert in 200 exemplaren een poëtisch essay over het werk van zijn vriend, de schilder Corneille. In een hotelkamer aan de Rue de Seine schrijft hij dan zijn 2e roman, „De hondsdagen“, een schrijnend verhaal dat in Gent speelt, terwijl zijn gezellin Claus' tekeningen onder haar naam aan Franse filmproducers verkoopt....

Rome: de koele minnaar

In '53 vertrekken zij voor vakantie naar Rome, waar zij gaan wonen in hetzelfde pension, waar de Russisch-Italiaans-Nederlandse regisseur Sjaroff woont. Terwijl Elly in Rome hoopt vaste voet in de filmstijgbeugel te krijgen via een rol in Lattuada's „La Spiaggia“ (met Martine Carol als vakantiehoudend hoortje met kind en Raf Val-

lone als de aardige jonge burgemeester) en zij zich voor omslagen van film-tijdschriften en fotomorons (stripverhalen in foto's) laat fotograferen, schrijft Claus zijn eerste toneel: 6 eenakters onder de verzameltitel „De Capriccio's“ („de hysterische gillen van de (uiter-aard) gefrustreerde dichter“ zegt hij erover in '58), die nooit zijn opgevoerd; enkele andere eenakters, en zijn eerste avondvullende en grootste succes „Een bruid in de morgen“. Voor enkele maanden weergekeerd in Oostende, schrijft hij de eerste nota's voor „De Oostakkerse Gedichten“, Claus' (en Vlaanderens naoorlogse) belangrijkste dichtwerk. Intussen zijn 50 gedichten uit de jaren '49 tot '51 verschenen onder de titel „Een huis dat tussen nacht en morgen staat“.

Claus vergezelt zijn gezellin op een tournee met Anna Magnani en Walter Chiari in een „repista“ (het Italiaanse equivalent van een musical met sketches, ballet en confèrence) door heel Italië en doet hierbij ideeën en sfeer op voor zijn 3e roman „De koele minnaar“, ('56) niet een van zijn beste boeken, dat evenwel een groot verkoop-succes wordt. (Zo verkoopt Claus op de Rotterdamse Boekenmarkt in '57 op een namiddag er zelf 128 ex. van).

Authentieke nieuwhed

In zijn 3e jaar in Rome staal Claus op de bus en hoort overall rondom zich Italiaans praten. Hij vraagt zich af waarom, ondergaat een gevoel van vervreemding, verties en keert abrupt naar Vlaanderen terug, waar hij zich in Gent vestigt.

Zijn kleren, boeken en andere bezittingen worden hem na een paar maanden vanuit Rome nagezonden, nadat Hugo en Elly hun achterstallige huur voor de kille kamers, die zij in een modern blok bewoonden, hadden betaald.

Het komt dan tot een huwelijk en Claus geeft in Brussel bij de dadaïst-estaminet-houder Geert van Bruaene een glorieus feest, waar hij al zijn vrienden van verschillende nationaliteiten terugziet. Als getrouwd man wordt hij zelfs directeur — slapend vennoot van zijn broer Guido — in de drukkerij „Bredero“. Voor het eerst vestigt hij zich, als schrijver, in een eigen huis.

Amsterdam '57: Dandy Claus
... filmster op schoot ...

man wacht, heeft hij nog tijd plannen te beramen voor de uitgave van een tijdschrift, dat zijn vader zou moeten uitgeven. Het zou „Janus“ heten, en als mederedacteuren koos Claus Jan Walravens (de grote Vlaamse promotor van Claus' talent, die over diens sadistische verhaal, in „Arsenaal“ verschenen, zou schrijven: „Zo sterk, zo uitzonderlijk van inhoud en atmosfeer, dat ik het wel nooit meer vergeten zal“), Gerard van Elden, Hubert van Herreweghen en Joris Blondiau.

De eerste redactievergadering werd een fiasco, het blad verscheen niet en de medewerkers, die al waren aangezocht, verdwenen weer in de anonimiteit. Toen „Registreren“ was verschenen, richtte Jan Walravens het tijdschrift „Tijd en Mens“ op, met als mederedacteuren Tone Brullin, Louis-Paul Boon en Hugo Claus. In dit blad, het eerste Vlaamse tijdschrift van degenen die in Nederland de 50-ers worden genoemd, publiceerde Claus, behalve omslagtekeningen, het pantomimedicht „Zonder vorm van proces“ dat hij op een avond, in militaire dienst, had geschreven in de eetzaal van zijn kaserne.

„De smerigste soldaat, ooit gezien“, zegt Claus van zichzelf in zijn soldaten-tijd, die hij als redacteur van het soldatenweekblad „Soldatenpost!“ doorbracht, met jeep en chauffeur tot zijn beschikking. Uit die dagen dateert ook zijn acti-

Sesriere '59: met regisseur Rademakers naar de wintersport
... gebroken been na de première van „Dorp aan de rivier“ ...

Claus: Oude... gouache, '58)
... halteroefeningen ...

